

7. Marks K. Manifest Kommunistischeskoj partii / K. Marks, F. Engel's. – Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo politicheskoy literatury, 1955. – 627 s.

8. Maconashvili T. Obshhestvenno-politicheskie vzgljady Villi Ajhlera: nauchno-analiticheskij obzor / T. Maconashvili // Rossijskaja akademija nauk, In-t nauch. informacii po obshhestvennym naukam. – 1993. – S.46.

9. Strelec M. V. Jeduard Bernshtejn kak ideolog i politik / M. V. Strelec, O. G. Rad'kova // Vestnik Omskogo universiteta. – 2015. – №4. – S.41.

10. Socializm i informatika. – M.: Politizdat, 1988. – 285 s.

11. Toffler Je. Shok budushhego. – M.: AST, 2001. – 560 s.

Sanakuiev M. G., PhD, senior lecture of the Department of advertising and public relations, Institute of journalism, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), m.sanakuiev@kubg.edu.ua

Martynenko M. A., graduate student, Institute of journalism, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), mirindi@ukr.net

To the question of social humanism through the prism of ethical realities

The ethical doctrine of «social humanism» is considered and its essence is defined. The subject of the study is the internal social humanism. To achieve the goal, the following methods were used: dialectic, systemic, axiological, and comparative. The main historical moments of development of this social phenomenon are outlined. Particular attention is paid to the disclosure of the subject of social humanism and to the range of problems that arise in connection with the democratic problems of the development of society. Expressed evidence on the prospects for the development of moral values in the future. It is proved that one of the most acute problems of this branch of social and philosophical knowledge is the issue of practical implementation by political institutions and the creation of a new cultural system, as well as the problem of unpreparedness of universal consciousness.

Keywords: social humanism, «ethical revolution», economic determinism, ethical realism, moral values, dignity of the person, national law, social conflicts.

Санакув М. Г., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут Журналістики, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), m.sanakuiev@kubg.edu.ua

Мартиненко М. О., студентка, Інститут Журналістики, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), mirindi@ukr.net

До питання соціального гуманізму крізь призму етичних реалій

Розглянуто етичне вчення «соціального гуманізму» і визначено його сутність. Окреслено основні історичні моменти розвитку цього соціального явища. Особливу увагу приділено розкриттю предмета соціального гуманізму і того кола проблем, які виникають у зв'язку з демократичними проблемами розвитку суспільства. Виражені аргументовані докази, що стосуються перспектив розвитку моральних цінностей в подальшому. Доведено що однією з найгостріших проблем цієї галузі соціально-філософського знання це питання практичної реалізації політичними інститутами і створення нової культурної системи, а також проблема неготовності загальнолюдської свідомості.

Ключові слова: соціальний гуманізм, «етична революція», економічний детермінізм, етичний реалізм, моральні цінності, гідність особистості, державне право, соціальні конфлікти.

* * *

УДК 061.237.2

Слівінська А. Ф.,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії, Київський Національний
університет культури і мистецтв (Україна, Київ),
alina.slivinska@gmail.com

Наукові спільноти в європейській культурі раннього Нового часу

Мета статті – охарактеризувати особливості функціонування і генези наукових спільнот в європейській культурі раннього Нового часу, з'ясувати їх вплив на становлення індустріального суспільства в Західній Європі.

В статті аналізується діяльність перших наукових гуртків, асоціацій, академій, в межах комунікації яких формувалася наукова традиція. Ці наукові спільноти в процесі інституалізації проходять шлях від неформальних товариств до спеціалізованих і формалізованих наукових об'єднань, сприяють ствердженню науки як важливої складової європейської культури і постають одним із визначальних чинників становлення новосередньовічної цивілізації як індустріально-технологічної. Надання подібним товариствам офіційного статусу засвідчило прагнення державної влади спрямувати науковий рух в необхідному державі руслі. Однак механізми самореалізації, які формувалися в середовищі наукових спільнот, сприяли становленню громадянського суспільства в Європі.

Ключові слова: наукова спільнота, наукові гуртки Нового часу, Лондонське королівське товариство, Нортамберлендський гурток, Ф. Бекон.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі в контексті цифрової революції, становлення нового технологічного укладу й індустрії 4.0. спричиняють кардинальні зрушення в способі продукування наукового знання, зміну системи організації науки. Останні обумовлюють спрямованість наукового знання на міждисциплінарні й трансдисциплінарні дослідження, в основі яких – мережева логіка, мережевий принцип організації наукових спільнот і мережева конвергенція розрізнених областей знань і технологій, що утворюють єдину синергійну цілісність. Результатом конвергенції нано-, біо-, інфо-технологій і когнітивної та соціальної наук стає явище «NBICS-конвергенції», яке і визначає розвиток науки XXI ст.

Щодо вітчизняних наукових спільнот, то вони на етапі здійснення реформування державних інституцій здатні сприяти забезпеченню інтеграції наукового знання в соціальні практики з урахуванням національних інтересів у відповідності з європейськими і світовими тенденціями суспільного розвитку.

І тому однією з актуальних проблем сучасного філософського дискурсу є дослідження феномену наукових спільнот як соціального актора модернізаційних процесів, осмислення особливостей їх функціонування в умовах глобалізації науки, зміни ціннісних пріоритетів і моделей комунікації в науковому середовищі. Що в свою чергу обумовлює необхідність рефлексії на предмет формування в ранньому новоєвропейському суспільстві різних наукових гуртків, асоціацій, академій, в межах яких відбувалася комунікація і здійснювалася науково-пізнавальна діяльність, продукувалося нове знання, закладалися епістемічне підґрунтя промислової революції.

Необхідно відзначити, що наукова спільнота як об'єкт дослідження представлена в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених в дискурсі філософії й методології науки, соціології науки, наукознавства, загальної й інтелектуальної історії, теорії й історії культури, психології науки та інших областей наукового знання.

В працях Т. Куна, І. Лакатоса, К. Поппера, С. Тулміна, М. Поланьї, П. Фейєрабенда, Р. Мертона, О. Коїре, Дж. Бернала та ін. формуються основні теоретико-методологічні підходи до наукового пізнання, визначаються смислове наповнення поняття «наукова спільнота» й особливості етосу науки, з'ясовується роль цих спільнот в науковій діяльності, аналізуються шляхи їх інституціоналізації.

Становлення канонів науковості у філософії новоєвропейських мислителів, їх діяльність в різних наукових товариствах, зародження основних компонентів системи наукової комунікації, культурно-історичний контекст виникнення цих спільнот, їх характерні

особливості та специфіку функціонування розглядають такі вітчизняні та зарубіжні науковці як М. В. Попович, Ю. В. Павленко, Ю. О. Храмов, А. М. Лой, В. І. Гусев, К. Жоль, В. І. Ярошевець, Г. В. Шемаєва, Ю. Д. Оніпко, Л. Г. Проценко, Т. І. Карсавін, Б. Г. Юдін, О. П. Огурцов, П. П. Гайденок, Н. В. Мотрошилова, М. К. Петров, В. Н. Порус, Б. І. Пружинін, О. І. Ракітов, В. С. Стьопін, Л. М. Косарева, Л. П. Репіна, Є. З. Мирська, В. С. Трофімова, А. В. Стогова, Н. І. Кузнєцова, Д. Л. Саприкін, І. С. Дмитрієв, Дж. Бен Девід, П. Деар, Ф. Йейтс, Ст. Шейпін та ін. На особливу увагу заслуговує фундаментальна праця американського соціолога Р. Коллінза, предметом дослідження якого стали мережі особистих зв'язків між вченими на вертикальному та горизонтальному рівнях й розбудова «мережєвих карт» [10].

Однак проблематика наукових спільнот стосовно їх ролі у формуванні новоевропейської культури, та з'ясування впливу на модернізації ні процеси, що особливо важливо в аспекті реалізації євроінтеграційної стратегії України, недостатньо розробляється у вітчизняному філософському та культурологічному дискурсах.

Мета статті – охарактеризувати особливості функціонування і генези наукових спільнот в європейській культурі раннього Нового часу, з'ясувати їх вплив на становлення індустріального суспільства в Західній Європі.

Термін «наукова спільнота» ввів у науковий обіг англійський вчений М. Полані задля фіксації в межах концепції особистісного знання умов вільної комунікації вчених і збереження наукових традицій, які включають ідеали, стандарти, етичний кодекс тощо. Вчений представляє науку як спільноту вільних інтелектуалів, які мають «право самостійного вибору предметного поля дослідження, без будь-якого зовнішнього контролю, і наявність можливості передавати знання, зберігаючи свої особисті переконання» [15, с. 33]. При цьому, науковців об'єднує внутрішнє, притаманне кожному прагнення до досягнення істини і тому вони створюють автономні співтовариства, своєрідний «союз» учених, який М. Полані називає «Republic of Science». Здійснюючи історико-теоретичну ретроспективу, він знаходить аналоги як самої назви, так і форми інтелектуальної співдружності в «Respublica litteraria» вчених-гуманістів й в «незримому коледжі». І доходить висновку, що ці неформальні об'єднання передували створенню організаційних структур науки в Європі та інституціоналізації наукової діяльності [16].

Потреба у створенні подібних об'єднань постає перед мислителями доби Відродження. Ці останні, не будучи інтегровані в офіційні ієрархічні структури університетів, де домінували схоластичні диспути як форма спілкування, прагнуть відродити в модифікованій формі античний діалог як дружнє спілкування, співбесіду однодумців. Й академії європейських гуманістів, починаючи з флорентійських неоплатоніків середини XV ст. стали новим типом інтелектуальної комунікації вчених – гуманітаріїв, освічених практиків, поетів і художників.

Варто зазначити, що практично всі ці академії, а в подальшому приватні наукові спільноти, гуртки функціонували під покровительством, особистим

патронатом володарів, який англійський історик П. Деар називає інституційним. А такі їх різновиди як «ostentatious patronage» і «utilitarian patronage» (С. Памфрі і Ф. Добарн) визначалися домінантною політичною стратегією й могутністю держави. «Ostentatious patronage» як стратегія відомих аристократів й правителів невеликих і залежних держав тогочасної континентальної Європи спрямовувалася на створення й підтримку їх іміджу, підвищення репутації завдяки внеску в розвиток культури, науки і освіти.

В академіях гуманістів в атмосфері дружньої змагальності закладається підґрунтя подальшої розбудови нової структури наукових спільнот, засадничих принципів їх функціонування. Особливо важливими в аспекті формування таких нових спільнот стали Неаполітанська академія таємниць природи (1560 р.) й створена в 1603р. «Academy of deiLinchei» (Академія рисококих), членом якої був Галілео Галілей. Під її егідою випущені книги вченого й вона постійно виступала на захист вчення Галілея.

Серед напрямів діяльності Академії вагомим вважається книгодрукування й створення наукових бібліотек з огляду на письмову фіксацію результатів «наукового експериментування» – experiential litterara [8, с. 193–194].

В подальшому еволюція наукових спільнот як інституційних форм організації науки відбувається в контексті поступового ствердження таких нових ціннісних установок європейської цивілізації як індивідуалізм й інтенції особистості до самореалізації в зовнішньому світі, прагматизм й утилітаризм, раціональність і емпіризм. А наука Нового часу як інститут стає можливою при наявності самодостатнього суб'єкту, здатного самостійно приймати життєво важливі рішення, критично їх осмислювати і нести за них відповідальність, носія моральної і раціоналістично-індивідуалістичної свідомості з високорозвиненою рефлексивністю, яка протистоїть сліпій вірі, традиції, авторитету. Саме такий тип особистості починає заявляти про себе в неформальних наукових та дотичних до них спільнотах. І з діяльності подібних спільнот та гуртків починається «віднайдення традицій» (Е. Хобсбаум) новоевропейської науки, які відповідали б стандартам свободи, гуманності і раціонального критицизму й закладаються засади промислової революції.

У самодостатнього суб'єкта, що розчарувався в дієвості етичних ідеалів і який спирається на силу власного розуму в духовних пошуках рубежу XVI–XVII ст. в ракурсі переоцінки попередньої картини світоустрою, виникає велика зацікавленість пізньоантичними філософськими системами – скептицизмом, стоїцизмом й епікуреїзмом. В цьому контексті актуалізується й поширюється поема Лукреція Кара «Про природу речей», рукопис якої ще на початку XV ст. знайшов в одному з монастирів флорентійський гуманіст Поджо Браччоліні і ввів її в культурний обіг. Цей текст справив великий вплив на мислителів, серед яких Дж. Бруно, Т. Мор, і М. Монтень, але набуває особливої популярності у XVII ст. «Епікуреїзм, – пише Т. Гончарова, – отримує немов би нове народження, відкривається його теоретична значущість і приваблива сила ... прагнення визволення і орієнтація та розвиток творчого начала в людині» [7, с. 301].

На такому культурному тлі в Європі, і в першу чергу в Англії, виникають гуртки «любителів атомістики», «світських вільнодумців», як називає їх Л. М. Косарева [11, с. 86]. Спосіб життя цих вільнодумців відображає зміну напрямів духовних пошуків, «біцентризм» новоєвропейської культури, її інтенції на дослідження природи і соціуму, оскільки предметом їх роздумів стає соціальне буття, світ, в якому «...неможливо почувати себе як вдома – у великому, пустому і бездомному Всесвіті, що підпорядковується фізиці...» [18, с. 266].

Одним із перших об'єднань «любителів атомістики» був Нортгемберлендський гурток в Англії, лідером якого став Т. Харіот, астроном, математик і фізик, а серед його членів – математики і фізики У. Уарнер, Н. Хілл, Н. Тополі, а також філософи і поети Дж. Донн і К. Марло. До цього гуртка деякий час входив і Ф. Бекон [11, с. 87].

Античний атомізм вплинув і на філософську концепцію Ф. Бекона, який називав Епікура кращим з філософів й писав, що натурфілософія атомістів, які «... приписали будову всесвіту незліченній кількості спроб і вправ самої природи ... глибше проникає в природу, ніж філософія Аристотеля і Платона» [2, с. 241]. Поступово уявлення про атоми і їх рух у просторі стверджувалися як домінуюча онтологія науки XVII ст. й складала основу механістичної атомістично–корпускулярної картини світу та вплинула на розвиток європейський природничих наук [5, с. 183].

Важливим стимулом широкого інтересу до філософії античних атомістів в Англії XVII ст. стала певна відповідність етичних ідеалів епікуреїзму деяким світоглядним установкам протестантської етики, перш за все, вимогам особистої відповідальності за своє життя і уявленням про договірний характер суспільних зв'язків.

Діяльність атомістичних гуртків сприяла поширенню епікурейського атомізму. Так, в 1630–ті роки під покровительством аристократа У. Кавендіша формується Ньюкаслський гурток, до якого входили філософ Т. Гоббс, що перебував у дружніх стосунках з графом, економіст У. Петті та ін. Дружина графа Маргарет Кавендіш, яка стала відомою письменницею, філософом і першою жінкою вченою, допущеною в Королівське наукове товариство, брала активну участь в діяльності гуртка на останньому етапі його функціонування. Що важливо для розуміння гендерного аспекту інституціоналізації в європейському соціумі нових форм знань і наукових практик. Варто зазначити, що на той час в жінки, хоч і брали участь в обговоренні наукових проблем в приватному колі, в більшості випадків результати їх діяльності залишалися невідомими більш широкому загалу. Леді Кавендіш була виключення з цього правила. В «Атомістичній поемі», уподібненій «Природі речей» Лукреція Кара, вона виклала в доступній поетичній формі атомістичну теорію, що позитивно вплинуло на соціалізацію епікурейського атомізму [12; 14].

Період діяльності гуртка охоплює 1630–1650–ті роки, але в 1640–х багато з його членів з огляду на революційні події, проживали в Парижі, де проводили філософські диспути в «колі Мерсенна» з Декартом, Гассенді та іншими філософами.

В перш. пол. XVII ст. в Європі складається особливий тип мережевої спільноти, що через листування як нову форму комунікації, об'єднує освічених європейців, практиків, вчених, мислителів з різних країн. Це

співтовариство, метою діяльності якого було вивченням природи задля пізнання істини, в різний час називали «La Republique des Lettres», «Республіка вчених», «невидимі коледжі», конфедерація ерудитів. Оскільки головна функція спільноти полягала в поширенні оперативної інформації, то листи, поряд з книгами ставали засобами трансляції і збереження наукового знання.

З огляду на відсутність формальних інституційних структур виникає потреба забезпечення взаємозв'язку між членами цієї інтелектуальної співдружності. І таким своєрідним модератором комунікативної взаємодії стає абат Марен Мерсенн, вчений, автор праць з теології, математики, механіки, фізики, музики, один із найближчих друзів Декарта. Абата називали «секретарем вченої Європи», а Дж. Бернал стверджував, що він виконував функцію «своєрідного головного поштамту для всіх учених Європи, починаючи з Галілея і закінчуючи Гоббсом» [1, с. 248]. Крім М. Мерсенна до створення розгалуженої комунікативної наукової мережі долучаються француз Н. де Пейреск, англієць Г. Ольденбург, литовський емігрант С. Гартліб, голландець К. Гюйгенс та інші. Без постійного наукового листування, під час якого відбувався обмін вільними від схоластичної догматики ідеями, результатами проведення наукових експериментів, їх обґрунтуваннями та інтерпретаціями, аргументацією і контраргументацією, неможливо уявити культурне життя Європи цього періоду. Крім того, під час листування формувалися й нові методи дослідження: «Вважається, що уявний експеримент закріпився саме завдяки листуванню вчених, коли в процесі опису реального предмета він перетворювався на ідеалізований об'єкт, який не співпадає з реальним предметом» [19, с. 247].

Зростання зацікавленості в діяльності неформальних наукових товариств в англійському суспільстві безпосередньо пов'язане з економічними та політичними інтересами Англії, яка в ранній Новий час розпочинає свою експансіоністську зовнішню політику, бореться за безпеку морських шляхів задля успішної торгівлі. У зв'язку з цим постають чисельні технічні проблеми, розв'язати які здатна експериментальна наука. Заснування у 1597 р. заможними лондонськими купцями на гроші фінансиста Т. Грешема принципово нової академічної структури Грешем–коледжу, де планувалася підготовка мореплавців й організаторів підприємницької справи, засвідчило як зміну ставлення до практичної діяльності, так і усвідомлення того, що могутність держави безпосередньо залежить від рівня професійності і компетентності майбутніх фахівців. Патронатна стратегія заможних англійців і англійських монархів, їх підтримка практично значущих проєктів отримала назву «utilitarian patronage», так як в її основі була практична користь (utility).

Неформальні наукові спільноти, гуртки, товариства стають інтелектуальними центрами, в яких осмислювали і відпрацьовувалися нові ідеї в аспекті їх практичної реалізації. З середини 1640–х років в Лондоні, а на початку наступного десятиліття – в Оксфорді виникли гуртки вчених – любителів, які називали себе «віртуозами» (virtuosi), в розумінні себе в якості спеціалістів, «майстрів, які прекрасно знають свою справу» і до яких входили Р. Бойль, Т. Уїлліс, Дж. Уїлкінс, Кр. Рен та ін. Вони збиралися щотижня і не тільки обговорювали різні

проблеми практичного спрямування, а й проводили чисельні експерименти. При цьому на питання політики і релігії було накладене табу.

У витоків нового типу наукової спільноти знаходиться Ф. Бекон, який в своїй незакінченій утопії «Нова Атлантида» описав ідеально організований колектив вчених («Дім Соломона») з чітким розподілом праці між тими, хто збирає відомості про різні досліди і книги, проводить експерименти, обробляє їх результати і складає таблиці. Але головну роль філософ відводив тим, хто «тлумачить природу» і на основі спостережень й експериментів виводить загальні закони і причини [3, с. 514–523]. А в роботі «Про гідність та примноження наук» він писав, що книги, викладання, бесіди, хоч і зберігають знання від загибелі, але головне – це академії, колегії, школи, де науки отримують немов би постійне місце проживання й засоби та можливості для свого зростання і зміцнення. Наявність відповідних будівель, коштів, надання привілеїв, затвердження статутів і положень повинні, на думку філософа, звільнити вчених від сторонніх турбот і неприємностей й забезпечити комфортні умови діяльності [2, с. 148].

В проєкті Бекона, як пише Д. Л. Саприкін, представлений аналог науково-індустріальної організації – організація нового типу, що докорінно відрізняється від гуманістичних академій. Оскільки, з одного боку, вона спрямована на практичну реалізацію досягнень науки, а з іншого, займається фундаментальними дослідженнями, які сприяють пізнанню законів природи [17].

Однак, ідея створення транснаціональної наукової спільноти турбувала, як довела Ф. Йейтс, не лише Бекон [9]. Варто зауважити, що П. Фейрабенд в своїй роботі «Проти методологічного примусу» звертає увагу на те, що в «культурі фактів, що характерно для всього нового емпіризму» міститься теологічний елемент. Це уподібнює наукову спільноту з «Нового Органону» й церкву, з її жорсткою ієрархічною структурою, недопустимістю різних думок, наявність яких особлива важливо для розвитку науки [9, с. 178].

Члени гуртка експериментальної філософії, який діяв з 1651 р., створили на його основі у 1660 р. «Коледж сприяння фізико-математичному експериментальному вченню». В 1662 р. король Карл II взяв цей коледж під свій патронат, започаткувавши Лондонське Королівське товариство із своїм гербом та іншими атрибутами інституціоналізації [8, с. 204–205]. Ідеї Бекона щодо організаційної структури, прикладного призначення науки стали основою розробки статуту товариства, а після отримання останнім королівської хартії, стали основою розробки й програми його діяльності та англійської науки в цілому. Однак те, що Лондонське товариство обирає своїм девізом «Nullius in verba», свідчить про інтелектуальну незалежність і свободу думки в цій установі й підкреслює той факт, що наукове знання спирається не на слова, а на факти. Таким чином, наявність різних думок, вільнодумство відрізняє це товариство від проєкту Бекон як його прообразу. В подальшому засновники інших європейських академій також перебували під значним впливом ідей англійського філософа.

У Франції на поч. XVII ст. також виникають десятки приватних наукових гуртків, товариств, асоціацій, що представляли специфічну форму самоорганізації

інтелектуалів і творчих людей того часу, і які називалися «зібраннями», «співдружностями» або, найчастіше, «академіями». Французький вчений А. Віала з цього приводу зазначає, що академічний рух, перебуваючи на початку XVII ст. в зародковому стані, поступово перетворився на справжню епідемію, торкнувшись не тільки інтелектуальних кіл столиці, але й провінційної знаті і міщан [4].

Одна з причин поширення неформальних наукових товариств, гуртків, асоціацій у Франції – негативне ставлення церкви і духовенства до експериментальної філософії Бекон, а в подальшому й картезіанства. І тому прихильники цих філософських концепцій об'єднувалися поза межами офіційних інституцій. Вчення Декарта поширювалося в неформальних товариствах і серед любителів експериментальних досліджень, при підтримці яких склалися нові наукові інституції – академії і колегії [6].

Спочатку в інтелектуальному й культурному житті Франції провідне місце належало створеній братами Дю Пюї «Пютеанській академії» (з 1635 р. – Кабінет), членів якої називали «ерудитами», а саму академію – осередком «вченого вільнодумства». Але поступово провідна роль переходить від «ерудитів» до інтелектуального товариства, яке, починаючи із 1629 р. збирає у своєму особняку письменник, аристократ Валантен Конрар і де «обговорювали літературу, галантну схоластику» й опікувалися питаннями мови. Кардинал Ришельє, який і сам організував гурток під назвою «Робоча академія», згодом пропонує Конрару створити на основі цього зібрання «корпорацію і регулярно збиратися під покровительством публічної влади» задля уславлення французької культури, репутації короля і престижу держави. Відомий французький культуролог Е. Леві зазначає, що подібна пропозиція не викликала ентузіазму у членів гуртка, оскільки в той час зацікавленість в політиці не була всезагальною. Однак відмовити кардиналу було абсолютно неможливо і тому гурток Конрара трансформується у Французьку Академію, офіційну державну інституцію (1635 р.), девіз якої – «À l'immortalité». Король дарує її членам почесні і реальні привілеї, Ришельє стає її покровителем, а першим секретарем обирають Конрара [13, с. 218–220].

Головне завдання Академії, згідно з уставом, полягало у регулюванні французької мови, яка була б зрозумілою для всіх і якою б послуговувалися вчені, поети, письменники та пересічні громадяни. Це завдання відповідало глибинним інтенціям розвитку французького суспільства – формуванню національної ідентичності як основи державної єдності, а мова стає визначальним фактором досягнення такої єдності.

Вибір кардиналом Ришельє задля реалізації політичної концепції «raison d'être» гуртка В. Конрара, а не «Пютеанської академії», де домінували питання науки, філософії, теології, що загрожувало конфліктом з релігійними авторитетами, відображав суперечливість перебігу модернізаційних процесів на європейському культурному просторі. Однак у витоків однієї із найважливіших трансформацій епохи Модерну – переходу від традиційної, станово-династичної держави до нації-держави, де першій в Європі академії під патронатом володаря держави належала дуже важлива роль, знаходився кардинал Ришельє.

Ж. Кольбер перед створенням французької Академії наук у 1666 р., яка займалася виключно природничо-науковими проблемами, також два роки збирав у себе вдома вчених. Серед останніх були й майбутні члени цієї інституції, що переважно належали до «кола Мерсенна», справу якого після смерті абата продовжив Н. де Пейреск.

Мета цих академій як нових інституційних форм організації наукового знання – розвиток науки нового типу, спрямованої на вирішення практичних задач заради ствердження державної могутності. Завдяки започаткуванню видання наукових журналів в академіях розширюється спектр комунікативної взаємодії вчених. А під час дискусій формувалася наукова комунікація як одна із базових організаційних структур новоєвропейської науки, повага до співрозмовників, а відтак і самоповага і відповідальність, що разом складало таку цінність європейської культури як довіра. Відбувалося усвідомлення значення конструктивного діалогу, його здатності надати гносеологічному дискурсу загальнозначущого смислу.

Висновки. В ранній Новий час в Європі, спочатку в Англії, а потім у Франції розпочинаються трансформаційні процеси, що поступово охоплюють всі сфери життєдіяльності європейських країн, спрямовуючи їх розвиток в єдине науково-індустріально-технологічне русло. Техніко-технологічна модернізація потребувала людей, здатних розв'язувати практичні завдання, а відтак обізнаних у «механічних мистецтвах» (математиці, натурфілософії, мінералогії, хімії, гірничій справі тощо) і які об'єднувалися в різні товариства – гуртки, академії, асоціації, колегії. Ці наукові спільноти в процесі інституалізації проходять шлях від неформальних товариств до спеціалізованих й формалізованих наукових об'єднань, сприяють ствердженню науки як важливої складової європейської культури і в ретроспективі теоретичної рефлексії постають одним із визначальних чинників становлення новоєвропейської цивілізації як індустріально-технологічної. Надання подібним товариствам офіційного статусу засвідчило прагнення державної влади спрямувати науковий рух, його динаміку в необхідному державі руслі. Однак механізми самореалізації, які формувалися в середовищі наукових спільнот, сприяли становленню громадянського суспільства в Європі.

Перспективи досліджень. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, забезпечуючи доступ до наукового знання в будь-якій географічній точці його генерації, слугують базою для віртуального спілкування вчених і створення віртуальних наукових спільнот. Цифрові технології дозволяють залучати групи науковців й окремих вчених для проведення досліджень в режимі наукового аутсорсингу або офшорних наукових досліджень. Що в свою чергу потребує розробки принципів віртуальної комунікації, осмислення «внутрішньої аксіології» цього типу наукових спільнот. Особливо перспективною для вітчизняних науковців є участь в розробці «мережових карт» комунікативної взаємодії між членами «Республіки вчених» раннього Нового часу, що здійснюється сучасними європейськими вченими.

Список використаних джерел

1. Бернал Дж. Наука в истории общества / Джон Десмонд Бернал [Текст]. – М.: Издательство иностранной литературы, 1956. – 735 с.
2. Бэкон Ф. Сочинения в 2 т. / Фрэнсис Бэкон; пер. с англ. Н. А. Федорова [Текст]. – Т.1. – М.: Мысль, 1971. – 590 с.
3. Бэкон Ф. Сочинения в 2 т. / Фрэнсис Бэкон; пер. с англ. З. Е. Александровой [Текст]. – Т.2. – М.: Мысль, 1972. – 582 с.
4. Виала А. Рождение писателя: социология литературы классического века / Ален Виала; пер. с франц. Г. Галкина [Текст] // Новое литературное обозрение. – 1997. – №25. – С.7–23.
5. Гайденок П. П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой / Пиам Павловна Гайденок [Текст]. – М.: ПЕР СЭ; СПб. Университетская книга, 2000. – 456 с.
6. Гернье В. И. Лейбниц и его век / Владимир Иванович Герье [Текст]. – СПб.: Наука, 2008. – 807 с.
7. Гончарова Т. Еликур / Татьяна Викторовна Гончарова [Текст]. – М.: Издательство «Молодая гвардия». – Серия «Жизнь замечательных людей» – Вып.3 (685), 1988. – 304 с.
8. Деар П. Научная революция как событие / Питер Деар, Стивен Шейпин; перевод с англ. А. Маркова [Текст]. – М.: Новое литературное обозрение, 2015. – 576 с.
9. Йейтс Ф. Розенкрейцерское просвещение / Фрэнсис Амелия Йейтс; перевод с англ. А. Кавтаскина [Текст]. – М.–СПб.: Энигма, Алетей, 1999. – 496 с.
10. Коллинз Р. Социология философии: глобальная теория интеллектуального изменения / Рэндалл Коллинз; пер. с англ. Н. С. Розова и Ю. Б. Вертгейм [Текст]. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2002. – 1280 с.
11. Косарева Л. М. Социокультурный генезис науки Нового времени / Людмила Михайловна Косарева [Текст]. – М.: Наука, 1989. – 160 с.
12. Креленко Н. С. Такие разные судьбы английских интеллектуалов нового времени / Н. С. Креленко, Л. Н. Чернова, А. К. Костина [Текст]. – М.: Русский фонд содействия образованию и науке, 2017. – 352 с.
13. Леви Э. Кардинал Ришелье и становление Франции / Энтони Леви; пер. с англ. Е. Сырневой [Текст]. – Издательство: Астрель, АСТ, 2007. – 432 с.
14. Лисович И. Скальпель разума и крылья воображения. Научные дискурсы в английской культуре раннего Нового времени / Инна Лисович [Текст]. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. – 440 с.
15. Полани М. Личностное знание / Майкл Полани; пер. с англ. М. Б. Гнедовского, Н. М. Смирновой, Б. А. Старостина [Текст]. – М.: Прогресс, 1985. – 344 с.
16. Polanyi M. The Republic of Science: Its Political and Economic Theory [Текст]. – 1962.
17. Сапрыкин Д. Л. «Научный орден» Фрэнсиса Бэкона: зарождение научного общества нового типа [Электронный ресурс] / Дмитрий Леонидович Сапрыкин / Науковедение. – 2000. – №3. – С.194–208. – Режим доступа: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/HISTORY/SCIBACK.HTM> (дата звернення 27.03.2018). – Назва з екрана.
18. Свасьян К. А. Становление европейской науки: Становление европейской науки / Карен Араевич Свасьян [Текст]. – М.: Evidentis, 2002. – 448 с.
19. Философия эпохи ранних буржуазных революций. – М.: Наука, 1983. – 584 с.
20. Фейерабенд П. К. Избранные труды по методологии науки / Пол Карл Фейерабенд; пер. с англ. и нем. А. Л. Никифорова; общ. ред. и вступ. ст. И. С. Нарского. – М.: Прогресс, 1986. – 542 с.

References

1. Bernal Dzh. Nauka v istorii obshhestva / Dzhon Desmond Bernal [Текст]. – М.: Izdatel'stvo inostranoj literatury, 1956. – 735 s.
2. Bjecon F. Sochinenija v 2 t. / Frjensis Bjecon; per. s angl. N. A. Fedorova [Текст]. – Т.1. – М.: Mysl', 1971. – 590 s.
3. Bjecon F. Sochinenija v 2 t. / Frjensis Bjecon; per. s angl. Z. E. Aleksandrovoj [Текст]. – Т.2. – М.: Mysl', 1972. – 582 s.
4. Viala A. Rozhdenie pisatelja: sociologija literatury klassicheskogo veka / Alen Viala; per. s franc. G. Galkina [Текст] // Novoe literaturnoe obozrenie. – 1997. – №25. – С.7–23.

5. Gajdenko P. P. Istorija novoevropskoj filosofii v ee svyazi s naukoj / Pjama Pavlovna Gajdenko [Tekst]. – M.: PER SJe; SPb. Universitetskaja kniga, 2000. – 456 s.
6. Gern'e V. I. Lejbnic i ego vek / Vladimir Ivanovich Ger'e [Tekst]. – SPb.: Nauka, 2008. – 807 s.
7. Goncharova T. Epikur / Tat'jana Viktorovna Goncharova [Tekst]. – M.: Izdatel'stvo «Molodaja gvardija». – Serija «Zhizn' zamechatel'nyh ljudej» – Vyp.3 (685), 1988. – 304 s.
8. Dear P. Nauchnaja revoljucija kak sobytie / Piter Dear, Stiven Shejpin; perevod s angl. A. Markova [Tekst]. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2015. – 576 s.
9. Jejts F. Rozenkrejcerskoe prosveshhenie / Frjensis Amelija Jejts; perevod s angl. A. Kavtaskina [Tekst]. – M.–SPb.: Jenigma, Aletejja, 1999. – 496 s.
10. Kollinz R. Sociologija filosofij: global'naja teorija intellektual'nogo izmenenija / Rjendall Kollinz; per. s angl. N. S. Rozova i Ju. B. Vertgejm [Tekst]. – Novosibirsk: Sibirskij hronograf, 2002. – 1280 s.
11. Kosareva L. M. Sociokul'turnyj genezis nauki Novogo vremeni / Ljudmila Mihajlovna Kosareva [Tekst]. – M.: Nauka, 1989. – 160 s.
12. Krenenko N. S. Takie raznye sud'by anglijskih intelektualok novogo vremeni / N. S. Krenenko, L. N. Chernova, A. K. Kostina [Tekst]. – M.: Russkij fond sodejstvija obrazovaniju i nauke, 2017. – 352 s.
13. Levi Je. Kardinal Rishel'e i stanovlenie Francii / Jentoni Levi; per. s angl. E. Symevoj [Tekst]. – Izdatel'stvo: Astrel', AST, 2007. – 432 s.
14. Lisovich I. Skal'pel' razuma i kryl'ja vooobrazhenija. Nauchnye diskursy v anglijskoj kul'ture rannego Novogo vremeni / Inna Lisovich [Tekst]. – M.: Izd. dom Vysshej shkoly jekonomiki, 2015. – 440 s.
15. Polani M. Lichnostnoe znanie / Majkl Polani; per. s angl. M. B. Gnedovskogo, N. M. Smirnovoj, B. A. Starostina [Tekst]. – M.: Progress, 1985. – 344 s.
16. Polanyi M. The Republic of Science: Its Political and Economic Theory [Tekst]. – 1962.
17. Saprykin D. L. «Nauchnyj orden» Frjensisa Bjekona: zrozhdenie nauchnogo obshhestva novogo tipa [Elektronnyj resurs] / Dmitrij Leonidovich Saprykin / Naukovedenie. – 2000. – №3. – S.194–208. – Rezhym dostupu: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/HISTORY/SCIBACK.HTM> (data zvernennja 27.03.2018). – Nazva z ekрана.
18. Svas'jan K. A. Stanovlenie evropejskoj nauki: Stanovlenie evropejskoj nauki / Karen Araevich Svas'jan [Tekst]. – M.: Evidentis, 2002. – 448 s.
19. Filosofija jepohi rannih burzhuznyh revoljucij. – M.: Nauka, 1983. – 584 s.
20. Fejerabend P. K. Izbrannye trudy po metodologii nauki / Pol Karl Fejerabend; per. s angl. i nem. A. L. Nikiforova; obshh. red. i vstup. st. I. S. Narskogo. – M.: Progress, 1986. – 542 s.

Slivinska A. F., PhD in Philosophy, Assistant Professor, the Philosophy chair, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), alina.slivinska@gmail.com

Scientific communities in the European culture of the early Modern period

This paper addresses the formation of the phenomenon of scientific communities, value standards and communication models of the academic environment of the XVI–XVIIth centuries, as well as their influence on the industrial society development.

The paper discusses the scientific and cognitive activity of the first scientific circles, associations, academies, within the framework of which the European scientific tradition is formed. These scientific communities in the process of institutionalization transformed from informal societies into the specialized and formalized scientific associations. They contributed to the consolidation of science as an important component of European culture. The provision of such associations with official status has shown the desire of the government authorities to direct the scientific movement, its dynamics in the way the government need. However, the mechanisms of self-realization, which were formed in the environment of scientific communities, contributed to the formation of civil society in Europe.

Keywords: scientific community, scientific clubs of the early modern period (the XVI–XVIIth centuries), the Royal Society of London, the Northumberland circle, Francis Bacon.

* * *

УДК 316.3(477):20»

Слотук П. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та філософії, Вінницький національний аграрний університет (Україна, Вінниця), slotuk@bigmir.net

Сила досвіду повсякдення

Актуалізується важливість аналізу повсякдення як соціального феномену, здійснюється спроба пояснити його природу і вплив на існуючі соціальні процеси. На основі аналізу наукових публікацій автор намагається обґрунтувати ідею взаємозалежності соціального і фізичного, як базових елементів повсякденного досвіду.

Ключові слова: соціологія повсякденності, фрейм, трансцендентальний, конститутивність, причина.

Соціологія повсякдення, торуючи собі шлях в напрямку актуалізації проблеми соціальної діяльності і, таким чином, зміщуючи предмет дослідження з аналізу макросоціальних структур та їх природи в бік звичайного, в своїй реальності, буття соціального суб'єкта, заявила про своє право «бути» не тільки в контексті існуючого академічного дискурсу, але й у полі поза наукових дискусій, де формує порядок денний покоління, яке об'єктивно перехоплює ініціативу і відповідальність за подальший розвиток і його результати. Цей перехід від теорії до практики, який намітився в 60–70-ті роки ХХ століття бере початок в емпіричній філософії Д. Юма, соціальної психології В. Джеймсона (William James), теорії практики П. Бурдьє, інтерпретації культури К. Гірца, соціальної філософії М. Фуко і особливо у феноменологічній соціології А. Шютца (A. Schutz) та теорії фреймів І. Гофмана. Найбільш «розкритим» популяризатором даного соціологічного напрямку в наш час є відомий російський соціолог В. Вахштайн, лекції якого стали достатньо популярними не тільки серед науковців, але й зацікавленої публіки [1]. Не залишилася поза увагою дана проблема і в середовищі істориків, які прагнуть розкрити особливості минулого, вивчаючи практики повсякдення, які були характерними для конкретного історичного періоду [2].

Разом з тим, необхідність аналізу цієї проблеми усвідомлюється все більше і викликана вона не тільки інтересами окремих науковців. Вона є достатньо важливою насамперед з точки зору розуміння природи соціальної діяльності і того процесу, який розкриває механізми і структуру соціальної взаємодії суб'єктів в контексті тих трансформаційних зрушень, які переживає сучасне суспільство як на Сході, так і на Заході. А це, в свою чергу, дозволяє виокремити повсякдення як місце, де «нові смислові горизонти» набувають свого завершеного прояснення.

Не так давно український філософ С. Секундант в одному із інтерв'ю газеті «День», стверджуючи про необхідність звернення філософії до проблем, якими живуть люди, висловився, що І. Кант, свою критичну теорію виклав в душі тієї історичної епохи, в якій він жив [3]. Тобто актуалізував своє суб'єктивне бачення того повсякдення, яке він спостерігав і спробував пояснити його сутність з точки зору своєї філософії. Так, можливо, він і не читав ні Вольфа, ні Ляйбніца, однак це не завадило йому вийти на той рівень осмислення реальності і її властивостей, яка є нічим іншим як нашим досвідом, «проекцією нашої раціональної